

วิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย

ตฤณห์ โพธิ์รักษา¹อุนิษา เลิศโตมรสกุล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ ตำรา เอกสาร ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการ กฎหมาย ประกาศ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยที่ผ่านมา จนถึงการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นช่องว่างและใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยได้นำแนวคิดที่มองว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาอย่างเหมาะสมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคาติดยาเสพติด โดยเริ่มตราในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2545 แต่เนื่องจาก สถิติผู้ต้องขังในคดียาเสพติดยังมีจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายเดิมไม่เอื้อต่อระบบสาธารณสุขหรือระบบบำบัดที่เป็นแบบสมัครใจ ระบบบำบัดฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมยังประสบปัญหา และกระบวนการบำบัดที่ขาดความต่อเนื่อง ทำให้การบำบัดฟื้นฟูขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น ภาครัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ขึ้น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือผู้ติดในมิติทางสาธารณสุขและสุขภาพมากขึ้น มีการปรับระบบการบำบัดทั้งระบบสมัครใจ ระบบบังคับ และระบบต้องโทษมาเป็นระบบสมัครใจและระบบบำบัดตามคำสั่งศาลเท่านั้น ซึ่งมีศูนย์คัดกรองและศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมที่ติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เข้ารับการบำบัด โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่กลับไปใช้ยาเสพติดอีก อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : วิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, ประเทศไทย

Evolution of Drug Addiction Rehabilitation Guidelines in Thailand

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล อีเมล : trynh.p@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Trynh Phoraksa¹

Unisa Lerdtomornsakul²

Abstract

This study aimed to study the evolution of drug addiction rehabilitation guidelines in Thailand. This research uses a qualitative research method by documentary research from books, textbooks, documents, research results, academic articles, laws, announcements, and Acts that relate to drug addiction rehabilitation in Thailand from the past to the rehabilitation under the Narcotics Code Act B.E. 2021. The data was analyzed gaps analysis and used as academic evidence to support the development of improvement guidelines for drug addiction rehabilitation in the future. The research results revealed that Thailand had adopted the concept that drug users would be viewed as patients who need appropriate treatment is used to the solution of the problem of drug addiction. It began to appear in the Drug Addiction Rehabilitation Act of 1991 and was amended in 2002. It has enacted in the Drug Addiction Rehabilitation Act of 1991 and was amended in 2002. But due to, the numbers of people incarcerated for drug offenses are still disturbing, reflecting that the drug addiction rehabilitation Act was not conducive to health systems or the voluntary treatment, the rehabilitation and social reintegration systems were still struggling, and the lack of continuity of rehabilitation affect the rehabilitation ineffective. Therefore, the government has enacted the Narcotics Code Act B.E. 2021, with a greater focus on solving the problems of drug users or addicts in terms of public health and health. The voluntary, compulsory, and punitive rehabilitation had been changed to be only the voluntary rehabilitation and court-ordered. There are screening centers and social rehabilitation centers that provide follow-up care and assistance to those who receive rehabilitation, with the goal of preventing the drug addiction relapse and leading to sustainable solutions.

Keywords: Evolution of Drug Addiction Rehabilitation Guidelines, Drug Addiction Rehabilitation, Thailand

¹ Lecturer, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University Email: trynh.p@gmail.com

² Associate Professor, Ph.D., Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

หลักการและเหตุผล (Rationale)

ปัญหาหายาเสพติดส่งผลกระทบต่อสังคม และความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไป แม้กระทั่งตัวผู้เสพเอง ดังนั้น การแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาผู้ติดยาเสพติดให้เกิดความยั่งยืนต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการ ซึ่งมีความสำคัญและเป็นภารกิจโดยตรงของกระทรวงสาธารณสุขและกรมการแพทย์ ซึ่งหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด คือ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้ แนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการติดยาเสพติดเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ร่วมกับปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นทั้งสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาการติดยาเสพติด ดังนั้น แนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจึงต้องพิจารณาหลายมิติร่วมกันแบบบูรณาการ หาสาเหตุที่แท้จริงเพื่อแก้ไขปัญหามาตรับตรงจุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านสังคม ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขและกรมการแพทย์ได้ให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมากขึ้น ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงอันตรายจากปัญหายาเสพติด ทุกประเทศในเครือสมาชิกจึงมีข้อตกลงในการดำเนินการป้องกันปราบปรามและให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในแต่ละประเทศให้ได้ผล สำหรับประเทศไทยได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2501 ได้มีคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข จัดตั้งสถานพยาบาลและสถานพักฟื้นให้การรักษาแก่ผู้ติดยาเสพติดเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2502 โดยมีชื่อว่า สถานสงเคราะห์คนติดยาของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข (The Government Opium Treatment Centre) ซึ่งดำเนินงานโดยกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่รับผิดชอบให้การรักษาผู้ติดยาเสพติดในสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาฟื้นฟูฟื้นฟู (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.), 2547) สำหรับมาตรการ กฎหมาย ประกาศ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแนวทางการบำบัดฟื้นฟูให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศ และสอดคล้องกับมาตรฐานระดับสากลมากขึ้น

บทความนี้เป็นส่วนของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในคดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดฉบับใหม่ 2564 : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยโครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว เลขที่ 2022/085.2705 ดังนั้น เพื่อทบทวนแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และวิธีการแก้ปัญหาที่ประเทศไทยใช้ตั้งแต่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา จนกระทั่งตราพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงช่องว่างของแนวทางการ

บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย เพื่อพัฒนาแนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในอนาคต อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเสพติดในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Purpose)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย

วิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ ตำรา เอกสาร ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการ กฎหมาย ประกาศ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยที่ผ่านมาจนกระทั่งตราพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นช่องว่าง และใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในอนาคต

ข้อค้นพบ (Findings)

ผลการวิจัยวิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยรับแนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดมาใช้ โดยเริ่มปรากฏในมาตรการในการบำบัดผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 หรือพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (รุ่งศักดิ์ วงศ์กระสัน, 2561) โดยคำว่า ลดทอนความเป็นอาชญากรรม (Decriminalization) ทำให้มีการเพิ่มสาระสำคัญของการบำบัดและฟื้นฟูขึ้นมากกว่าการปราบปรามยาเสพติดเพียงอย่างเดียว และสืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยปัญหาเสพติดของโลก ค.ศ. 2016 หรือ UNGASS 2016 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน พ.ศ. 2559 ณ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีมติและนโยบายใหม่ต่อปัญหาเสพติดว่า แท้จริงแล้วปัญหาเสพติดเป็นเรื่องของสุขภาพ ระบบสาธารณสุข อาชญากรรม สิทธิมนุษยชน และความยากจน จึงให้มีการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยมุ่งเน้นด้านสาธารณสุข การดูแลสุขภาพผู้ป่วยแบบบูรณาการ คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุมและสมดุล ซึ่งประเทศไทยได้พัฒนาระบบการบำบัดรักษาโดยถือว่า ผู้เสพยาคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแลมากขึ้น โดยการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจหรือส่งเสริมให้ผู้เสพยา/ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยไม่มีความผิด และการปรับระบบการบำบัดรักษาให้อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุข (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2559) ซึ่งวิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

มาตรการในการบำบัดผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พบว่า การบำบัดรักษาได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2530 เนื่องจากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ไม่ได้นิยามคำว่า “เสพ” ให้แตกต่างจากคำว่า “ติดยาเสพติดให้โทษ” และไม่ได้นิยามคำว่า “บำบัดรักษา” ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยมาตรา ๔ ให้เพิ่มบทนิยามคำว่า “ติดยาเสพติดให้โทษ” และ “การบำบัดรักษา” ระหว่างบทนิยามคำว่า “เสพ” และ “สถานพยาบาล” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522) ดังนี้

“ติดยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดให้โทษนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

“การบำบัดรักษา” หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ซึ่งรวมตลอดถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพและการติดตามผลหลังการบำบัดรักษาด้วย”

(2) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534

ต่อมา ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งให้ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วย จำต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพแทนการลงโทษทางอาญา โดยในมาตรา 3 กำหนดว่า

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วย ยาเสพติดให้โทษ และยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพ เช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

“ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายความว่า ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติด

“การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายความว่า การกระทำใด ๆ เพื่อบำบัด การติดยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืน สู่สภาพปกติ

ทั้งนี้ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 คือ ในขณะที่นั้นมีผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการวางมาตรการให้ผู้ติดยาเสพติดที่ตกเป็นผู้ต้องหาพ้นจากการติดยาเสพติดด้วยวิธีการบังคับรักษา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้น (พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534, 2534)

(3) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

สำหรับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นำหลักการผู้เสพ (Drug User) คือ ผู้ป่วยมิใช่อาชญากรปกติมาใช้เช่นเดียวกับกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้ติดยาเสพติด (Drug Addict) เป็นผู้ป่วยที่ต้องรับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยประกาศให้ผู้ติดยาเสพติดทุกประเภท คือ ผู้ป่วยและต้องเข้ารับการ

บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมาย ดังนั้น การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถือเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด และจากอดีตจนถึงปัจจุบันการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในสังคมโลก คือ การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยยาเสพติดที่เรียกว่า Classical Model มีขั้นตอนการบำบัด ดังนี้ 1) เตรียมการก่อนรักษา (Pre-admission) 2) บำบัดด้วยยา (Detoxification) 3) ฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) และ 4) การติดตามหลังการรักษา (Follow up and after care) สารสำคัญของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (อรดา เขาวนโรดม, 2547) มีดังนี้

1. หลักการและเหตุผล โดยที่ปัญหาเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดให้โทษ ในปัจจุบันมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มีไข้อาชญากรปกติ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรกระทำให้กว้างขวาง และโดยที่ผู้เสพยาเสพติดจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดเพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดไปเสพด้วย สมควรขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพยาและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อยด้วย นอกจากนี้เนื่องจากบุคคลซึ่งติดยาเสพติดหรือเสพยาเสพติดจำนวนมากและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ สมควรขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติด และสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะนอกจากมีหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมแล้วยังมีหน่วยงานอื่นของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่มีขีดความสามารถเข้าร่วมในการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดและการฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคลดังกล่าว เช่น สถานที่ของหน่วยงานในราชการทหาร เขต อำเภอ และกิ่งอำเภอ สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของเอกชนหรือหน่วยงานอื่น ซึ่งสมควรร่วมทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2. สารสำคัญ

2.1 นิยามของคำ

“ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมตลอดถึงการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติด

2.2 คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ให้มีคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้ แต่งตั้งและถอดถอนอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และการส่งตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ วางระเบียบเกี่ยวกับการควบคุมและการย้ายตัวผู้ต้องหาในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ในการลดและการขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น

2.3 คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้คณะกรรมการพิจารณาแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในเขตพื้นที่ต่างๆตามความเหมาะสมมีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่ พิจารณาย้ายตัวผู้เข้ารับการบำบัดการติดยาเสพติดหรือเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง พิจารณาลดหรือขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พิจารณาอนุญาตให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการปล่อยชั่วคราว แจ้งผลการตรวจพิสูจน์หรือผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อคณะกรรมการ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ติดตามดูแลผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในเขตอำนาจของตนให้เป็นไปตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น

2.4 ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้จัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นสถานพยาบาล ในสังกัดกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โดยแต่ละแห่งให้มีผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้บังคับบัญชา มีอำนาจตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ ควบคุมตัวและดูแลผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ติดตามผลของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราว จัดทำรายงานผลการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด และผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเสนอต่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น

2.5 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

2.5.1 การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน ผู้ถูกต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาขึ้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากผู้ต้องหานั่นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

ถ้าผู้ต้องหาไม่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน

ในระหว่างการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาไปด้วย และแจ้งให้ทราบให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวอย่างแห่งใด

ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องหาผู้ใดเสพยาเสพติดก่อน ขณะ หรือภายหลังที่ถูกจับกุมเพื่อให้ตนเองได้รับการส่งตัวไปฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและไม่ต้องถูกดำเนินคดีในข้อหาฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและ

มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ผู้นั้นไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มารับตัวผู้นั้นไปเพื่อดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมาย

2.5.2 การตรวจพิสูจน์ของคณะกรรมการรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรณีที่คณะกรรมการรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่า ผู้เข้าการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้จัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และให้แจ้งผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานอัยการทราบ และให้พนักงานอัยการมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แต่หากไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมาย

กรณีพนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาซึ่งได้รับแจ้งผลการตรวจพิสูจน์ไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไปและแจ้งผลให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบ

2.5.3 การจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้กำหนดสถานที่และวิธีการสำหรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยคำนึงถึงอายุ เพศ ประวัติ พฤติกรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนสภาพแวดล้อมผู้นั้นประกอบด้วย

ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

กรณีที่ปรากฏว่าผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพิจารณาขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดออกไปอีกได้

การที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถูกควบคุมตัวในลักษณะเดียวกับถูกคุมขังให้ถือว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แล้วแต่กรณี เป็นผู้ถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

2.5.4 ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบถ้วนตามที่กำหนดในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นที่พอใจแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา และให้มีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้นไป แล้วแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังดำเนินคดีอยู่ทราบ แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดแม้จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบกำหนดเวลา แต่ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะกรรมการฟื้นฟู

สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินคดีผู้นั้นต่อไป

2.6 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

ในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้ต้องหาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้วศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดหรือไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงระยะเวลาที่ผู้นั้นได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว

2.7 การอุทธรณ์

ในกรณีที่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีคำวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์นั้นเสพหรือติดยาเสพติด หรือมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดชั่วคราว หรือมีคำสั่งขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดออกไปอีก ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าวต่อคณะกรรมการภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง และให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด

การอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(4) ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ส่วนประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู จัดทำขึ้นเพื่อให้การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเป็นไปโดยเหมาะสม สมควรกำหนดให้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศ ซึ่งไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการยินยอม และได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญ (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู, 2557) ดังนี้

ข้อ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐาน

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด

ข้อ 2 ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกให้ส่งตัวผู้นั้นดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ข้อ 3 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

ข้อ 4 ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคัดกรองและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองเพื่อจำแนกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังสถานบำบัดฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นตามที่หัวหน้าศูนย์กำหนด ทั้งนี้ ให้กระทรวงสาธารณสุข และกรุงเทพมหานครประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 5 ให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในจังหวัดให้มอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสำหรับกรุงเทพมหานครให้มอบหมายผู้อำนวยการเขต ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรืออาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครดำเนินการดังกล่าว

ข้อ 6 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการบำบัดฟื้นฟู ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแจ้งชื่อตัวชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

(5) พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2564 ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับคดียาเสพติดใหม่ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 ธันวาคม 2564 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกัน ปราบปรามและควบคุมยาเสพติด รวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ และการดำเนินการตามกฎหมายแต่ละฉบับเป็นหน้าที่และอำนาจของหลายองค์กร ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีความสอดคล้องกัน อีกทั้งบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรรวบรวม

กฎหมายดังกล่าวแล้วจัดทำเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติดเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงและใช้กฎหมายที่จะรวมอยู่ในฉบับเดียวกันอย่างเป็นระบบ พร้อมกันนี้ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ จำเป็นต้องกำหนดให้มีระบบอนุญาตเพื่อให้การควบคุมและการใช้ประโยชน์ยาเสพติดในทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์ และทางอุตสาหกรรม มีประสิทธิภาพและมุ่งเน้นการป้องกันการแพร่กระจายยาเสพติดและการใช้ยาเสพติดในทางที่ไม่ถูกต้อง อันนำไปสู่การเสียดายยาเสพติด ซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายยาเสพติดเข้าสู่กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งกำหนดให้มีระบบคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลากรซึ่งมีความหลากหลายจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ปราบปราม และควบคุมยาเสพติด และรวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดให้เป็นไปด้วยความรอบคอบและมีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2564, 2565)

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2564, 2565) ได้บัญญัติว่า

“การบำบัดรักษา” หมายถึง การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งรวมตลอดถึงการคัดกรอง การประเมินความรุนแรง การบำบัดด้วยยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การลดอันตรายจากยาเสพติด และการติดตามหลังการบำบัดรักษา

“การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายถึง การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดพฤติกรรมการเสพยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

“การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการสงเคราะห์ สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการติดตามดูแลช่วยเหลือจนสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 113 ผู้ใดยกเหตุว่าตนได้เสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์เพื่อเสพตามมาตรา 164 และได้สมัครใจขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลยาเสพติดก่อนที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจจะตรวจพบ อีกทั้งได้ปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา จนได้รับการรับรอง เป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลยาเสพติดหรือ สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ผู้นั้นไม่มีความผิดในมาตราดังกล่าว

มาตรา 114 ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรือ อยู่ในระหว่างถูก

ดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุก ตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรม ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ ของยาเสพติดที่ใช้ และสมัครใจเข้ารับการรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรองต่อไป เมื่อผู้สมัครใจเข้ารับการรักษาตามวรรคหนึ่งเข้ารับการรักษาและปฏิบัติครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา จนได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ผู้นั้นไม่มีความผิดในมาตราดังกล่าว

หากผู้เข้ารับการรักษาตามวรรคหนึ่งหลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจัดทำประวัติ ข้อมูล และพฤติกรรมของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้เข้ารับการรักษาตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 115 เพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจหรือค้นผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าเสพยาเสพติด
- (2) ยึดยาเสพติดจากผู้ครอบครองยาเสพติด
- (3) ตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกายของบุคคล เมื่อมีเหตุจำเป็นประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ
- (4) สอบถามและตรวจสอบ เพื่อทราบชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ประวัติ รายได้ และพฤติกรรมอื่นของบุคคลตาม (1) (2) หรือ (3)
- (5) สอบถามความสมัครใจและให้ลงนามสมัครใจหรือไม่สมัครใจเข้ารับการรักษา
- (6) เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) และ (5) และเพื่อส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาลยาเสพติด จะให้บุคคลนั้นอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้แต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย
- (7) บันทึกพฤติการณ์แห่งการดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) (5) และ (6) และส่งไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อเก็บไว้เป็นพยานหลักฐานในกรณีที่จะดำเนินคดีกับบุคคลนั้น

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีหน้าที่และอำนาจตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 116 ให้กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดสถานที่ที่เป็นศูนย์คัดกรอง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ศูนย์คัดกรองมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย
- (2) คัดกรองและประเมินความรุนแรงของการติดยาเสพติด ภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต
- (3) พิจารณาส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดรักษาไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
- (4) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองและข้อมูลอื่นของผู้รับการคัดกรอง

มาตรา 117 ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีหน้าที่ และอำนาจ ดำเนินการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประเมินผล ติดตามดูแลอย่างต่อเนื่องจัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติดแล้วแต่กรณี

มาตรา 118 ให้กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมติดตาม ดูแล ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ความช่วยเหลือ และสงเคราะห์แก่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาตามมาตรา 113 มาตรา 114 และมาตรา 169 เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาได้รับการฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยได้รับบริการด้านสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ที่จำเป็นและเหมาะสม รวมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยไม่กลับมากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงาน ป.ป.ส. สนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินการของหน่วยงานตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การศึกษา การติดตามดูแลปัญหาด้านสุขภาพและการให้การสงเคราะห์อื่น ๆ

การฟื้นฟูสภาพทางสังคมตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนดในกฎกระทรวงโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

มาตรา 119 ในการฟื้นฟูสภาพทางสังคมตามมาตรา 118 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข หรือ กรุงเทพมหานคร อาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือมอบหมายอาสาสมัครในพื้นที่ หรืออาจทำความตกลง เพื่อ

มอบหมายหรือส่งต่อให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือ องค์กรอื่น ที่ให้ความร่วมมือก็ได้

มาตรา 120 ให้ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำแนะนำ ปรีกษา และช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา
- (2) ให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการสังคม รวมทั้งการสนับสนุนผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาให้ได้มีที่อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว
- (3) ช่วยเหลือเกี่ยวกับอาชีพ การศึกษา เงินทุนสงเคราะห์ และให้การสงเคราะห์อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพแก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา
- (4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้นายจ้างหรือสถานประกอบการรับผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาเข้าทำงาน
- (5) ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดรักษาและติดตาม ดูแล และช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา

แนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีการปรับระบบการบำบัดรักษาจากเดิม คือ ระบบสมัครใจ บังคับบำบัด และระบบต้องโทษเป็นการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ผู้เสพที่สมัครใจขอเข้ารับการบำบัดรักษาสามารถเดินทางเข้ามารับการบำบัดรักษาด้วยตนเองในสถานพยาบาลยาเสพติด ก่อนที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจจะตรวจพบยาเสพติดหรืออาจจะเป็นผู้เสพ หรือผู้ที่มียาเสพติดในความครอบครองเพื่อเสพที่ไม่เกินกว่าปริมาณที่กฎหมายกำหนดที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบและสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา และเมื่อถูกส่งตัวไปสถานพยาบาล และได้ปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ ก็จะถือว่าไม่มีความผิด ทั้งนี้ ช่องทางการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมี 3 รูปแบบ คือ 1. ผู้เสพสมัครใจเข้าบำบัด 2. เจ้าหน้าที่พบผู้ต้องสงสัยที่สมัครใจบำบัด และไม่มีลักษณะต้องห้าม และ 3. เจ้าหน้าที่พบผู้ต้องสงสัยที่ไม่สมัครใจบำบัด หรือมีลักษณะต้องห้าม ซึ่งในกรณีผู้ต้องสงสัยไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าหน้าที่ส่งตัวไปศาล ซึ่งการพิพากษาคดีของศาลนั้นให้คำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษายิ่งกว่าการลงโทษ และถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา หรือนำเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดื้อเดียวหรือหลายข้อตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้แทนการลงโทษตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าสองปี (กองบริหารการสาธารณสุข, 2565)

ข้ออภิปราย (Discussion)

จากการวิเคราะห์วิวัฒนาการแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย คณะวิจัยพบว่า ช่องว่างแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย คือ การพยายามปรับปรุงรูปแบบการดำเนินคดี

กับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนมุมมองการลดทอนความผิดเป็นอาชญากรรมขั้นตอนแรก แต่ประเด็นความท้าทาย คือ การยกประเด็นด้านสาธารณสุขขึ้นมาเป็นส่วนรับผิดชอบในการแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด เพื่อมุ่งหมายให้คนเหล่านี้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ ถึงแม้ว่าการพยายามยกประเด็นด้านสาธารณสุขขึ้นมาในฐานะหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของสากล/นานาชาตินั้นเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สอดคล้องกับโปรตุเกสโมเดล แต่พบว่า ในช่วงรอยต่อของการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ยังประสบปัญหามากมาย เช่น ความไม่ชัดเจนในข้อกำหนด/กฎหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติไม่ชัดเจน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังไม่เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติตามแนวทางใหม่อย่างถ่องแท้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การบำบัดรักษาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบระบบสมัครใจเป็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนักทฤษฎี พันวงษา (2558) ทำการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บังคับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ผลการวิจัย พบว่า ผู้ติดยาเสพติดถือว่าเป็นอาชญากร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งให้ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพแทนการลงโทษทางอาญา แต่ด้วยข้อจำกัดด้านสถานที่ฟื้นฟูต่อมาในปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ขึ้น โดยการนำมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้บังคับก่อนการพิจารณาคดี เป็นการนำผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรงบางฐานออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ และบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาดูแล ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมุ่งเน้นการลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดด้วยวิธีการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และยังสอดคล้องกับฉันทลักษณ์ ยิ่งกล้า (2561) ศึกษากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระบบสมัครใจน่าจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เนื่องจาก เป็นระบบที่เริ่มต้นจากความต้องการของผู้ติดยาเสพติดเอง นอกจากนี้ สภาพแวดล้อม ครอบครัว เพื่อน ชุมชนที่อยู่อาศัยล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการบำบัดประสบความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ และไม่หวนกลับไปใช้ยาเสพติดอีก

สรุป (Conclusion)

แนวความคิดที่มองว่า ผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาอย่างเหมาะสมนั้นเริ่มปรากฏแนวทางชัดเจนในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2545 ทำให้ผู้ที่ต้องหาว่า กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง หรือฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือฐานเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่ไม่เกินตามกฎหมายกระทรวงอันเป็นกรณีที่น่าจะเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด พ.ศ. 2545 แต่เนื่องจาก สถิติผู้ต้องขังในคดียาเสพติดยังคงมี

จำนวนสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายเดิมไม่เอื้อต่อระบบสาธารณสุขหรือระบบบำบัดที่เป็นแบบสมัครใจ ระบบบำบัดฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมยังประสบปัญหา และกระบวนการบำบัดที่ขาดความต่อเนื่องทำให้การบำบัดฟื้นฟูขาดประสิทธิภาพ จึงได้ตราพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ขึ้นโดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาลดผู้เสพหรือผู้ติดในมิติทางสาธารณสุขและสุขภาพมากขึ้น โดยให้โอกาสผู้เสพหรือครอบครองยาเสพติดในจำนวนเล็กน้อยสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาได้โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี กล่าวคือ มีการปรับระบบการบำบัดทั้งระบบสมัครใจ ระบบบังคับ และระบบต้องโทษมาเป็นระบบสมัครใจและระบบบำบัดตามคำสั่งศาลเท่านั้น โดยมีศูนย์คัดกรองที่ทำหน้าที่คัดกรองและประเมินความรุนแรงของการติด ภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพรวมถึงการส่งไปบำบัดและการจัดทำประวัติ การมีศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมที่ติดตามดูแล ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เข้ารับการบำบัด ให้ได้รับสวัสดิการทางสังคม สนับสนุนที่อยู่อาศัย เป็นการชั่วคราวโดยไม่กลับไปใช้ยาเสพติดอีก ซึ่งประโยชน์ของการมีระบบการฟื้นฟูและให้โอกาสแก่ผู้เสพหรือครอบครองเพื่อสมัครใจเข้าบำบัดแทนการดำเนินคดีนั้นส่งผลให้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้รับการช่วยเหลือจากสถานฟื้นฟูสภาพทางสังคม และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างคนปกติทั่วไป

ข้อเสนอแนะ (Recommendation)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาทัศนคติ และความพร้อมของประชาชน ทั้งเจ้าหน้าที่ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ก่อนดำเนินการปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย พร้อมทั้งศึกษาปัญหาการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย รวมถึงสาเหตุที่ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่ได้ผล

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานสารสนเทศ โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา. (2547). ระบบการบำบัดรักษายาเสพติดในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, <https://www.sdtdc.go.th/paper/14>
- กองบริหารการสาธารณสุข. (2565). แนวทางการดำเนินงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/220328164844680844.pdf
- ณัฐพล ยิ่งกล้า. (2561). กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- นภัทร พันวงษา. (2558). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บังคับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่อำนาจบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู. (2557). **ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 131** (ตอนพิเศษ 143 ง), 18 – 20.

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534. (2534). **ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 108** (ตอน 205), 1 – 17.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. (2522). **ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 96** (ตอนที่ 63), 1 – 22.

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. (2564). **ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 138** (ตอนที่ 73 ก), 1 – 80.

รุ่งศักดิ์ วงศ์กระสันต์. (2561). **มาตรการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติด : แนวทางในการจัดตั้งศาลเพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8500p/%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1.pdf

สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.). (2547). **ประวัติสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.)**. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, http://www.pmnidat.go.th/thai/index.php?option=com_content&task=view&id=6&Itemid=66

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2559). **สรุปการประชุมคณะกรรมการอำนวยการ คอ.ปส. ครั้งที่ 2/2559**. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER051/GENERAL/DATA0000/0000567.PDF>

อรดา เชาว์นวิโรดม. (2547). **สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545**. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565 จาก, http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_044.htm